

N:o 69.

Af grefve **Hamilton**, om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående öfverflyttande på staten af kostnaderna för väghållningsbesvärets utgörande å landet m. m.

Uti en vid 1908 års riksdag väckt motion (n:o 14 i Första Kammaren) hemställde jag, att Riksdagen ville besluta, att hela kostnaden för underhållet af allmän väg, bro och färja på landet skulle på närmare angifvet sätt efter hand öfvertagas af staten samt att vid bifall härtill Riksdagen behagade i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t måtte låta utarbета och för Riksdagen framlägga förslag till de ändringar i eller tillägg till gällande väglag, hvartill förhållandena kunde föranleda. I sammanhang härmed hemställde jag i särskilda motioner (n:is 20 och 15) dels om höjning med 1,000,000 kronor af det under nionde hufvudtiteln för år 1909 äskade förslagsanslaget å 1,000,000 kronor såsom bidrag till vägunderhållet på landet, dels ock om viss ändring i 60 § i lagen den 23 oktober 1891 angående väghållningsbesvärets utgörande på landet.

Enligt mitt då framställda förslag skulle staten, som nu, som bekant, bidrager med $\frac{3}{20}$ eller 15 procent af uppskattade kostnaden för underhållet af allmän väg, bro och färja, så småningom öka detta bidrag, nämligen med nya 15 procent om året under 5 på hvarandra följande år med början år 1909 samt, genom att det sjätte året eller år 1914 påtaga sig återstående 10 procent af kostnaden för vägunderhållet, från och med sistnämnda år ensam bestrida kostnaden därför.

Med stöd af en del siffror, hämtade från tillgängliga statistiska publikationer, sökte jag visa, dels huru dryga de skatter äro, som påhvila den svenska landsbygden, särskildt för kommunala och kyrkliga ändamål samt för vägunderhållet, dels ock huru ojämnt fördelade dessa skatter — särskildt vägskatten — äro ej blott inom

olika delar af landet, utan jämväl inom olika kommuner eller distrikt i samma landsända. Jag påpekade ock, hvarthän dessa missförhållanden ledde: stegrad emigration, jordbruksarbetarnas flykt från jordbruksarbetet och öfvergång till industrien, stora svårigheter för jordbrukarna m. m.

Sammansatta stats- och lagutskottet hemställde visserligen, att mina ifrågavarande motioner icke måtte af Riksdagen bifallas, och Riksdagen fattade sitt beslut i enlighet därmed. Emot utskottets hemställan hade emellertid herrar A. Wiklund och Karl Karlsson i Mo reserverat sig och af anförda skäl hemställt om skrifvelse till Kungl. Maj:t med anhållan, att Kungl. Maj:t måtte låta utarbета och för Riksdagen framlägga förslag därom, att kostnaderna för väghållningsbesväret å landet måtte af staten öfvertagas eller af statsmedel bestridas. Reservanterna framhöllö därvid, att ett bifall till mitt förslag syntes medföra en så afsevärd omläggning af väghållningsbesvärets utgörande, att det borde föregås af en genom Kungl. Maj:ts försorg verkställd utredning.

Vid frågans behandling i kamrarna uttalades från skilda håll ett gillande af den till grund för mitt förslag liggande tanken och många röster höjdes för ett bifall till reservationen. Förslagen därom lyckades dock ej vinna majoritet i någondera kammaren.

På grund af den välvilja, hvarmed mitt förslag likväl mottogs, och då dessutom sympatiuttalanden i frågan från vidt skilda delar af vårt land, särskildt från kommuner i Norrland, tillställts mig, har jag ansett mig böra föra fram frågan ånyo inför Riksdagen i förhoppning, att den dock slutligen skall vinna det beaktande och den framgång, som den förvisso är värd.

De skäl, jag i mina föregående motioner i ämnet framhållit för ett utjämning af skattebördan på landsbygden och för att staten i sådant syfte ensam öfvertager väghållningsbesväret, föreligga allttjämt. Särskildt vill jag framhålla, att de drygaste skatterna på landsbygden, vägskatten och skatterna för kyrkliga ändamål samt för folkundervisning och fattigvård, icke äro att betrakta såsom kommunala besvär, utan såsom besvär af mera allmän beskaffenhet. Hvad är då naturligare, än att de öfvertagas af staten? Den omständigheten, att staten redan nu i ej ringa mån lämnar medel till bestridandet af kostnaderna för väghållet, visar för öfrigt, att dess verkliga karaktär af en statens angelägenhet på sätt och vis vunnit statsmakternas erkännande.

De af mig i förra årets motion n:o 14 lämnade uppgifter rörande storleken af och ojämnheten i skatterna i olika trakter bestyrkas på det kraftigaste af en af I. Flodström författad uppsats om det kommunala skatteväsendet i Sverige och våra direkta skatter i allmänhet, intagen i Ekonomisk Tidskrift för år 1908, 12:te häftet, och tillåter jag mig därur lämna några siffror. En man med 2,000 kronors inkomst hade år 1905 att i skatt till stat och kommun erlägga: i Steninge socken af Hallands län kronor 83: 60, i Stockholm kronor 127: 40, i Pajala socken af Norrbottens län kronor 355: 60 och i Karl Gustafs socken af Älfsborgs län ej mindre än kronor 642: 40. Där af utgick i vägskatt respektive kronor 10: 60, kronor 0, kronor 66: 40 och kronor 19: 40. En man med 2,000 kronors inkomst i Steninge socken af Hallands län betalade, som sagdt, kronor 83: 60 i skatt, medan en man med blott 1,000 kronors inkomst i Nittorps socken af Älfsborgs län hade att i skatt erlägga kronor 162: 16. För ett hemman af 20,000 kronors taxeringsvärde betalades i medeltal kronor 186: 96 i skatt. Variationerna rörde sig dock mellan så skilda belopp som kronor 98: 64 i en kommun i Malmöhus län och kronor 546: 84 i en kommun i Norrbottens län. För ett sådant hemman uppgick vägskatten i medeltal till kronor 57: 36, men varierade högst betydligt. Medan den sålunda i en kommun i Skaraborgs län stannade vid kronor 27: 96, utgjorde den i en kommun i Älfsborgs län kronor 132, i en kommun i Jönköpings län kronor 218: 04 och i en Norrbottenskommun kronor 290: 04. Detta är i sanning siffror, som tala! — I nämnda uppsats påpekas vidare, att öfver 50 miljoner kronor, däraf 10,580,000 kronor för vägars byggande och underhåll, utbetalas af landskommunerna för ändamål, som det i själfva verket borde tillhöra staten eller åtminstone den mera omfattande landstingskommunen att taga hand om, och att endast något öfver 5 miljoner kronor utgå för andra ändamål.

Uti en af Nationalföreningen mot emigrationen år 1908 utgifven broschyr af Nils Wohlin om ojämnheter i det kommunala skattetrycket på landsbygden lämnas ock en del för hithörande ämne belysande uppgifter från Värmlands och Kristianstads län. Hvad jag redan anfört torde emellertid vara till fyllest för att bestyrka önskvärdheten af en ändring i nu rådande skatteförhållanden, och torde därvid lämpligen det första steget vara att låta staten öfvertaga utgifterna för väghållningen på landet.

Såsom ett hufvudskäl emot en sådan anordning anmärkte sammansatta stats- och lagutskottet vid 1908 års riksdag, att väghållningskostnaderna då skulle komma att högst väsentligt stiga, ja sannolikt fördubblas. En dylik ökning af utgifterna torde dock genom lämpliga föreskrifter kunna i väsentlig mån förebyggas.

Då det emellertid lämpligen torde böra anförtros Kungl. Maj:t att låta uppgöra förslag till dylika föreskrifter och då, såsom utskottsreservanterna förmenat, en närmare utredning rörande den viktiga frågan i öfrigt äfven torde erfordras, finner jag mig nu endast böra hemställa om en skrifvelse till Kungl. Maj:t med begäran om vidtagande af dylika åtgärder samt om framläggande för Riksdagen af det förslag i ämnet, hvartill utredningen må gifva anledning.

Emellertid anser jag, att staten redan nu väsentligen bör öka sitt bidrag till vägunderhållet, och kommer jag att i särskild motion väcka förslag därom. Då det emellertid, äfven vid bifall till förevarande motion, sannolikt kommer att dröja flera år, innan staten kommer att ensam svara för kostnaderna för vägunderhållet på landet, synes det mig, som om, intill dess detta sker, grunderna för vägskattens beräkning borde något ändras, och torde därvid ändringen böra gå i den riktning, som angifves uti två af herr P. O. Lundell vid 1905 års riksdag inom Andra Kammaren väckta motioner (n:is 206 och 222). Herr Lundells förslag innebar hufvudsakligen, att hela väghållningskostnaden såväl för vägunderhållet in natura som eljest inom ett distrikt skulle sammanslås i en summa; att hvad däraf efter afdrag af statsbidraget och andra tillgängliga inkomster återstode såsom brist att fylla skulle utdebiteras såsom vägskatt lika för alla vägfyrkar; samt att enhvar väghållare in natura skulle genom afräkning vid uppbörden af hans vägskatt och öfriga allmänna utskylder bekomma full ersättning för värdet af den honom åliggande naturaprestationen, sådan den blifvit af särskilda nämnden uppskattad.

Dessa grunder synas mig böra tillämpas under tiden till dess staten helt och hållet öfvertagit vägunderhållet, och torde Riksdagen böra hos Kungl. Maj:t anhålla om framläggandet af förslag till de ändringar i eller tillägg till gällande väglag, som må föranledas af dylika förändrade grunder för vägskattens beräkning.

Under återopande af hvad sålunda anförts tillåter jag mig värdsamt hemställa,

att Riksdagen ville i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t måtte låta utarbeta och för Riksdagen framlägga förslag därom, dels att kostnaderna för väghållningsbesvärets utgörande å landet må af staten öfvertagas eller af statsmedel bestridas, dels ock att, under tiden intill dess staten sålunda helt och hållet påtagit sig vägunderhållet, med höjning af statsbidraget grunderna för vägskattens beräkning må ändras i här ofvan närmare angifven riktning.

Stockholm den 25 januari 1909.

R. G. Hamilton.

N:o 70.

Af grefve **Hamilton**, *om ändrad lydelse af 60 § lagen angående väghållningsbesvärets utgörande på landet.*

Uti särskild vid denna riksdag afgifven motion har jag tillåtit mig hemställa, att Riksdagen, i syfte att af uppskattade kostnaden för underhållet af allmän väg, bro och färnga $\frac{3}{10}$ skall utgå af statsmedel, ville besluta, att det af Kungl. Maj:t i statsverkspropositionen under nionde hufvudtiteln för år 1910 äskade förslagsanslag å 1,000,000 kronor såsom bidrag till vägunderhållet på landet höjes med 1,000,000 kronor till 2,000,000 kronor. Därvid har jag påpekat, att ett bifall till sagda motion skulle nödvändiggöra en ändring i 60 § väglagen.

Under förutsättning således, att berörda motion vinner Riksdagens bifall, får jag vördsamt hemställa,